

Implementácia dokumentov Basel III z hľadiska zvýšenia kvality a kvantity kapitálu banky¹

Úvod

Odvetvie bankovníctva patrí medzi najviac regulované odvetvia. Regulácia sa často spája s rastom stability odvetvia a z uvedeného dôvodu sa chápu ako oprávnené náklady vynaložené na reguláciu, aj náklady vlastného kapitálu určené na zabezpečenie stability inštitúcií a finančného systému. Požiadavky na obozretné podnikanie bánk sa spájajú s obmedzovaním morálneho hazardu vyššou mierou zainteresovanosti vlastníkov finančných inštitúcií na finančných stratách. Napriek tomu v odvetví bankovníctva bude vždy vysoký podiel cudzích zdrojov, a tak otázky účinného dožadovania sa obozretného podnikania bánk zo strany dohliadacích autorít budú vždy aktuálne.

Nové problémy v reálnom ekonomickom živote dávajú do popredia aktuálne otázky, ktoré je potrebné prednostne riešiť. V súvislosti s finančnou krízou sa ukazuje, že problém morálneho hazardu a sklon podstupovať neprimerané riziko je systémovým problémom, vlastným samotnej podstate mechanizmu zvyšovania zisku v podmienkach zvyšujúceho sa systémového rizika.

S ohľadom na možnosti riešenia uvedeného systémového konfliktu medzi snahou o rast ziskovosti a na druhej strane záujmom zachovať stabilitu, regulátori hľadajú možnosti optimálneho fungovania bankového systému. K najcitlivejším momentom v rámci optimalizácie je hľadanie optimálneho množstva a kvality kapitálu finančných a úverových inštitúcií. Nedostatočné množstvo kapitálu spôsobuje nestabilitu inštitúcií a vysoké spoločenské náklady v prípade potreby zachraňovať ich z verejných zdrojov. Neprimerane vysoký kapitál by mohol spôsobiť neefektívne využívanie potenciálnych možností a prípadné zaostávanie opatrnejších inštitúcií.

¹ „Príspevok/výstup vznikol v rámci riešeného projektu OP VaV s názvom Vytvorenie excelentného pracoviska ekonomického výskumu pre riešenie civilizačných výziev v 21. storočí (ITMS 26240120032). Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ“.

Súčasne s tým sa musí sledovať aj udržateľné tempo rastu zisku ako podmienka pre zohľadňovanie strategických záujmov v dlhších časových úsekoch.

Základné východiská Basel III

Príčiny revízie dokumentov Basel II spočívali v zhoršujúcich sa podmienkach nastupujúcej finančnej a ekonomickej krízy. Reforma Basel II bola nevyhnutná, nakoľko uvedené dokumenty boli prijímané v iných podmienkach a sledovali odlišné ciele, než sa stali aktuálne po vypuknutí finančnej krízy. Základné prvky dokumentov Basel III boli prijaté v júli 2010, termíny implementácie jednotlivých krokov boli stanovené v septembri 2010. Lídri krajín G20 o ňom rokovali v novembri 2010 v Soule a finálne znenie pravidiel bolo publikované 16. 12. 2010.

Účelom kapitálových požiadaviek stanovených pre úverové inštitúcie a investičné spoločnosti v dokumentoch Basel III je prekonať obdobie ekonomickej nerovnováhy a zachovať stabilitu finančných inštitúcií.

Basel III zavádza dve úrovne riadenia:

1. Mikro-prudenciálnu reguláciu komerčných bánk;
2. Makroprudenciálnu reguláciu.

Makroprudenciálna (makroobozretná) regulácia sa sústreďuje hlavne na riadenie finančnej a ekonomickej stability.

Mikroprudenciálna (mikroobozretná) regulácia má za cieľ podporovať obozretnosť finančných inštitúcií a ochranu spotrebiteľa na finančnom trhu.

Kľúčové priority Bazilej III možno zhrnúť do týchto bodov:

1. Podpora obozretného podnikania bánk.
2. Odstránenie procyklickosti predpisov v oblasti regulácie úverových inštitúcií.
3. Riešenie problémov negatívnych externalít z činnosti systémovo dôležitých finančných inštitúcií.
4. Identifikácia a zmiernenie rizika mimoburzových derivátov.
5. Podpora likvidity úverových inštitúcií.
6. Eliminácia nadmerného rizika bankového sektora.

Medzi hlavné opatrenia zamerané na zníženie procyklických účinkov finančného regulovania možno zaradiť:

- monitorovanie systémového rizika,
- vytvorenie proticyklických nástrojov v rámci vlastného imania,
- zlepšenie účtovných pravidiel,
- nastavenie pravidiel pre odmeňovanie zamestnancov.

Opatrenia na dosiahnutie cieľov Basel III

1. Zvyšovanie kvality a kvantity regulačného a ekonomického kapitálu.
2. Opatrenia na odstránenie procyklickosti v oblasti regulácie.
3. Riadenie rizika likvidity.
4. Zníženie finančnej páky (Leverage = pákový pomer).
5. Návratnosť kapitálu vládnych záchranných balíčkov pre banky.

Zvýšenie kvality a množstva regulačného a ekonomického kapitálu

Finančná kríza poukázala na neprimeraný pomer medzi rizikom a jeho nedostatočným krytím kapitálom v bankovom sektore. Odchýlka je príliš veľká a zhoršovanie reálneho ekonomického vývoja ešte výraznejšie prehľbuje tento rozdiel.

Cieľ Basel III je veľmi správne zameraný na zlepšenie kvality a množstva kapitálu. Tento cieľ bude realizovaný na základe konkrétnych krokov. V oblasti kvantitatívnych kritérií bude pokračovať postupné zavádzanie ukazovateľov v časovej postupnosti vyjadrenej v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka: Proces implementácie pravidiel Basel III²

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Minimálny pomer kapitálu CET 1 ³			3,5 %	4,0 %	4,5 %	4,5 %	4,5 %	4,5 %	4,5 %
Udržiavací kapitálový „vankúš“ = CCB ⁴						0,625 %	1,25 %	1,875 %	2,5 %
Min. CET 1 + CCB			3,5 %	4,0 %	4,5 %	5,125 %	5,75 %	6,375 %	7,0 %
Minimálny Tier 1			4,5 %	5,5 %	6,0 %	6,0 %	6,0 %	6,0 %	6,0 %
Minimálny regulačný kapitál			8,0 %	8,0 %	8,0 %	8,0 %	8,0 %	8,0 %	8,0 %
Minimálny regulačný kapitál + CCB			8,0 %	8,0 %	8,0 %	8,625 %	9,25 %	9,875 %	10,5 %
Kapitálové zložky, ktoré nebudú patriť do Tier 1 alebo do Tier 2			Menej kvalitné zložky kapitálu sa budú postupne vyradovať z Tier 1 a Tier 2 počas 10 rokov od roku 2013						
NSFR	ZMO ⁵							SMS ⁶	
LCR	ZMO				SMS ⁶				
Finančná páka LR ⁷	ZMO		Príprava, implementácia a vyhodnotenie; začiatok zverejňovania 1.1.2015						

Zdroj: Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. Dostupné na internete: http://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.pdf.

Basel II priniesol členenie kapitálu banky na tri vrstvy:

Tier 1, Tier 2 a Tier 3.

Tier 1 obsahoval:

- Splatený akciový kapitál
- Odkryté rezervy (ážiový fond)
- Rezervy, rezervné fondy

Tier 2 podľa Basel II obsahoval:

- Termínovaný podriadený dlh
- Hybridné kapitálové inštrumenty
- Rezervy z prehodnotenia aktív (len z prehodnotenia fixných aktív)

² Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. BIS- Basle Committee on Banking Supervision, December 2010. Dostupné na internete: http://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.pdf, annex 4, s. 77.

³ CET 1 = Common Equity Tier 1

⁴ CCB = Capital Conservation Buffer;

⁵ ZMO = začiatok monetizačného obdobia od príslušného roku

⁶ SMS = stanovenie minimálneho štandardu od príslušného roku

⁷ LR = Leverage Ratio

Tier 3 obsahoval:

- Krátkodobý podriadený dlh, ktorý predstavuje návratný cudzí zdroj a jeho zavedenie bolo v kompetencii národných dohliadacích orgánov.

Najviac kvalitnú zložku kapitálu banky predstavuje Tier 1, a preto Basel III posilňuje práve uvedenú vrstvu kapitálu a ostatné vrstvy budú postupne strácať na význame.

V rámci Basel III sa rozlišujú:

Tier 1 (Tier 1 = Going Concern Capital):

- Spoločný vlastný Tier 1 kapitál (Common Equity Tier 1 Capital); tento sa skladá z kmeňových akcií a nerozdeleného zisku, upravené o niektoré účtovné úpravy, napríklad v oblasti goodwill. Tento kapitál je určený na krytie strát, nakoľko je to vo svojej podstate vlastný zdroj schopný zabezpečiť zásadu, že strat majú znášať akcionári banky.
- Dodatokový Tier 1 kapitál (Additional Tier 1 Capital, kam zaraďujeme prioritné akcie (pokiaľ ich legislatíva krajiny pripúšťa) a iné kapitálové nástroje, napríklad hybridné kapitálové inštrumenty (v ktorých sa miešajú vlastnosti vlastných a cudzích zdrojov, nezaistenosť a podriadenosť).

Tier 2 (Tier 2 = Gone Concern Capital)

- Tento kapitál je určený na krytie strát po ukončení činnosti banky (Gone concern).

Basel III zrušil Tier 3 kapitál, nakoľko tento kapitál nespĺňal požiadavky na schopnosť absorbovať straty.

Funkcie kapitálu banky z teoretického hľadiska možno vymedziť nasledovne:

1. Funkcia krytia strát;
2. Funkcia financovania;
3. Funkcia dôvery;
4. Funkcia brzdy.

Vzhľadom na skutočnosť, že krytie strát je prvoradou úlohou kapitálu a podmienkou zachovania stability banky, v záujme tejto funkcie boli vytvorené ďalšie nástroje v podobe akýchsi nárazníkov, schopných tlmiť nepriaznivé dopady hospodárenia bánk, nazývané ako „buffery“(vankúše).

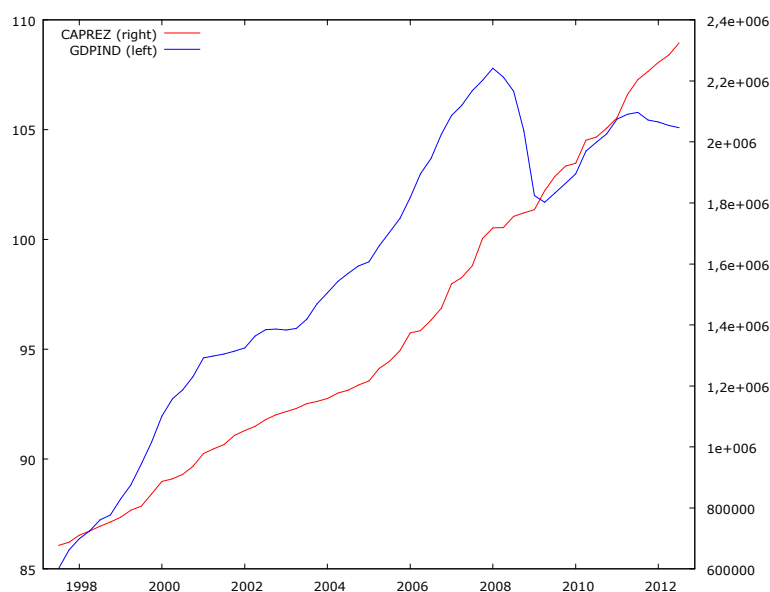
Prvým z nich je kapitálová konzervačná rezerva, resp. udržiavací kapitálový vankúš **CCB - Capital Conservation Buffer**. S jeho tvorbou sa začne od roku 2016 na úrovni 0,624 % z hodnoty RWA (Risk Weighted Assets). V roku 2019 má dosiahnuť jeho hodnota 2,5 % RWA.

Ďalšou formou zvyšovania kvality a kvantity kapitálu je tvorba proticyklického vankúša, **Countercyclical Buffer**. Jeho hodnota sa má pohybovať od 0 do 2,5 % z hodnoty RWA a má byť na zvážení regulátora, akú výšku bude požadovať.

Ďalšie opatrenia v oblasti zvyšovania kvality a kvantity kapitálu banky súvisia s riadením likvidity a proticyklickosti. Ide najmä o ukazovatele krytia krátkodobej likvidity LCR – **Liquidity Coverage Ratio** a ukazovatele krytia stabilných zdrojov NSFR – **Net Stable Funding Ratio**.⁸

Basel III zvýšil kapitálové požiadavky vo vzťahu ku konkrétnym rizikám. Príkladom je rast kapitálových požiadaviek na kreditné riziko protistrany pri obchodovaní s cennými papiermi a pri OTC derivátových obchodoch.

Graf: Vývoj HDP a kapitálu bánk v podmienkach eurozóny

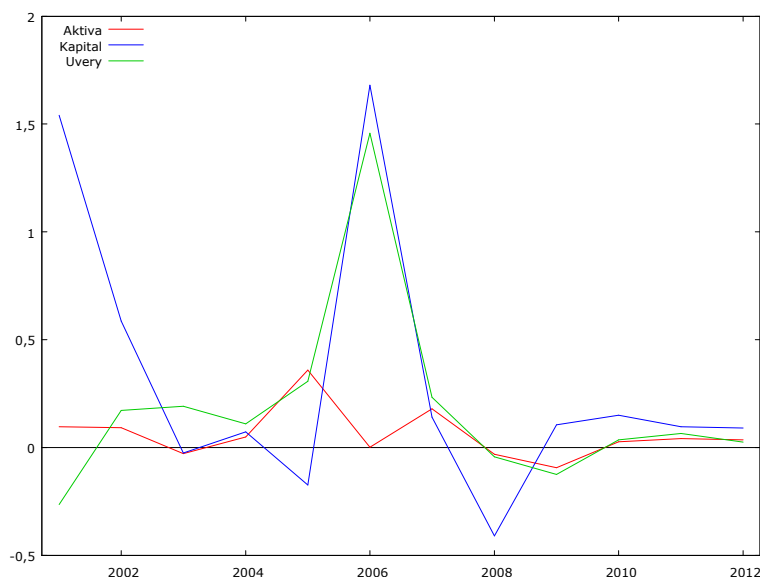
Zdroj: www.ecb.int, Gretl

Z grafu je vidno, že počas krízy došlo k zníženiu HDP, ale kapitál bánk pokračoval v rastúcej tendencii vďaka novoprijatej regulácii Basel III.

Podobná situácia sa prejavila aj v podmienkach Slovenska a viacerých krajín.

⁸ Riešeniu likvidity a proticyklickosti sa bude venovať samostatný článok.

Graf: Vývoj aktív, kapitálu a úverov v podmienkach SR

Záver

Basel III je krok správnym smerom, hoci jeho pozitívne účinky sa môžu prejavovať s určitým oneskorením a paradoxne v prvom období môže vyvolať procyklické prejavy, nakoľko zvyšovanie kvality a kvantity kapitálu sa uskutočňuje po prepuknutí finančnej krízy.

Použitá literatúra:

1. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - Original version: http://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.htm
2. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems – Revised version: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>
3. Gleeson, S.: International Regulation of Banking. Oxford: Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0199215348.
4. Hannoun, H.: The Basel III Capital Framework: a decisive breakthrough. BoJ-BIS High Level Seminar on Financial Regulatory Reform: Implications for Asia and the Pacific Hong Kong SAR, 22 November 2010. <http://www.bis.org/speeches/sp101125a.pdf>.
5. Lapetit, L.: Bank income structure and risk: An empirical analysis of European Banks. Journal of Banking and Finance. August 2008, vol. 32.
6. www.ecb.int, Statistical data warehouse.
7. www.nbs.sk, Sekcia Menová a finančná štatistika; Štatistické údaje peňažných finančných inštitúcií.